

Suat ÇİFTÇİ
(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)

Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları
Enstitüsü, Erzurum, Türkiye
Graduate School of Turkish Research, Atatürk
University, Erzurum, Türkiye
suat.ciftci63@icloud.com

Bu çalışma 13.06.2024 tarihinde Atatürk
Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları
Enstitüsünde kabul edilen "Haçlı Seferleri
Zamanında Esaret, Fidyeye ve Rehine"
başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiş
ve geliştirilmiştir.

Geliş Tarihi/Received 15.09.2024
Revizyon Talebi/Revision 31.10.2024
Requested
Son Revizyon/Last Revision 10.11.2024
Kabul Tarihi/Accepted 10.11.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 15.11.2024

Atıf:
Çiftçi, Suat. "II. Baudouin'in Esaret Süreci".
Ahbar, sy.2 (Kasım 2024): 42-55.

Cite this article:
Çiftçi, Suat. "The Captivity Process of
Baudouin II". *Ahbar*, no.2 (November 2024):
42-55.

Content of this journal is licensed under a Creative
Commons Attribution-NonCommercial 4.0
International License.

II. Baudouin'in Esaret Süreci

The Captivity Process of Baudouin II

Öz

Bu makale, II. Baudouin'in Haçlı Seferleri sürecinde yaşadığı esaret dönemlerini incelemektedir. II. Baudouin, Haçlı liderlerinden Godefrio ve I. Baudouin ile birlikte çeşitli seferlere katılmış, Urfa Kontu olarak bölgedeki Müslüman liderlere karşı akınlar düzenlemiştir. Bu mücadelelerin sonucunda iki kez esarete düşmüş ve fidye karşılığında serbest bırakılmıştır. İlk esaretinde Harran mücadelesi sırasında yakalanmış, fidye ödenerek serbest kalmıştır. İkinci esaretinde ise Urfa Kontu Joscelin'in esir edilmesiyle bölge işlerine müdahil olmuş ve yeniden esir düşmüştür. Müslümanların birlik sağlama çabaları, II. Baudouin'in bölgedeki etkisini azaltırken, Belek'in ölümünden sonra fidye karşılığında özgürlüğüne kavuşmuştur. Bu makale, Haçlı liderlerinin esaret süreçlerini, Müslümanlar arası ilişkileri ve dönemin siyasi dinamiklerini ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: II. Baudouin, Haçlı Seferleri, Esaret, Fidyeye, Müslüman-Haçlı ilişkileri

Abstract

This article examines the captivity periods of Baudouin II during the Crusades. Baudouin II joined various campaigns alongside prominent Crusader leaders Godefrio and Baudouin I, and as the Count of Edessa, he conducted raids against local Muslim rulers. These battles led to his capture twice, after which he was released in exchange for ransom. His first captivity occurred during the Harran conflict, from which he was freed after a ransom payment. During his second captivity, he became involved in regional affairs after Count Joscelin of Edessa was captured, leading to his own recapture. Efforts by Muslims to unify weakened Baudouin II's influence in the region, but following the death of Belek, he was released in exchange for ransom. This article explores the captivity of Crusader leaders, inter-Muslim relations, and the political dynamics of the period.

Keywords: Baudouin II, Crusades, Captivity, Ransom, Muslim-Crusader Relations

Giriş

Urfa Kontu II. Baudouin'in¹ idari sahasını genişletmek ve Kudüs Krallığı'nı Müslüman saldırılarından korumak amacıyla yürüttüğü askeri faaliyetler, Haçlıların bölgedeki stratejik hamlelerinin bir parçası olarak önem taşımaktaydı.

Bölgedeki faaliyetlerine baktığımızda 1103-1104 Şubat ayında Mardin hududu içerisindeki Türklere saldırdı. Burada çocukları ve kadınları esir ettiği gibi Ulukh-Salar isminde bir emiri de esir ederek çok sayıda ganimetle Urfa'ya döndü². 1103 yılı içerisinde özellikle Kasım-Aralık aylarında harekete geçerek Rakka Çayı ile Caber Kalesi'ne iki ayrı kol halinde baskın düzenledi. Bu baskında çok sayıda Müslümanı esir aldı³. Yine bu yılda Halep civarında el-Müsimiyye'ye saldırıp burada da esir elde etti. Yedi bin altın ve on beş at karşılığında esirlerin serbest bırakılması için Halep meliki Rıdvan ile bir anlaşma yaptı⁴.

Haçlıların bu akınları devam ederken bölgede yaşayan Müslüman emirler arasında ihtilaf devam ediyordu. Şöyle ki; Harran, Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın Memluklerinden olan Karaca'nın elindeydi. Karaca şehre Muhammed el-İsfahânî'yi naip tayin ederek şehirden ayrılmıştı. Bir süre sonra Çavlı'nın Karaca'nın hadımı ile anlaşığı esnada Muhammed'in isyan etmesi üzerine Haçlılar, Harran'ı kuşattı. Karşı tarafta ise Sökmen ile Çökürmüş eski hasımlıkları sebebiyle mücadele etseler de Haçlı tehlikesine karşı birlikte hareket ederek Harran'a doğru ilerlediler⁵.

Antakya Kontu Bohemond, Tankred, Urfa Kontu II. Baudouin ve Joscelin Urfa'da bir araya gelerek şehrin yakınlarındaki Harran'ı kuşatmağa karar verip harekete geçtiler. Hatta şehir halkından bir birlik Haçlıların kazanacaklarını düşündüklerinden elde edecekleri ganimetten pay elde etmek için onlara iltihak ettiler. II. Baudouin şehre yakın nehirde dolaylı verimli arazileri olan bu beldeye ara ara saldırarak şehir halkını sıkıntıya düşürmeyi hedefliyordu. Haçlıların saldırı planından şüphelenen bölge halkı, bölgedeki İslâm kuvvetlerinden yardım talep etti⁶.

Haçlıların şehri kuşatmasıyla kıtlığa ve açlığa dayanamayan ahali, şehri teslim etmeye karar verdi. Ancak bu sırada Haçlılar arasında bir ihtilaf baş gösterdi. II. Baudouin şehrin kendisine ait olduğunu düşünerek askerlerin gelip yağma edeceğini ve böylelikle şehrin zayıflayacağını dolayısıyla kendisine bir fayda vermeyeceğini düşünüyordu⁷. Diğer taraftan Bohemond ve II. Baudouin arasında şehre kimin bayrağının asılacağıyla ilgili bir tartışma mevcuttu. Bu olanlar yaşanırken şehrin teslimi ertesi güne kaldı. Ancak sabah vaktinde Türk birliklerinin üzerine geldiklerini haber alınca savaş düzenine geçtiler⁸.

Sökmen ve Çökürmüş, Habur önlerinde birleşerek Resülayn'da ordugâh kurdular⁹. Harran'ı muhasaradan kurtarmak

¹ Baudouin de Bourg olarak bilinen II. Baudouin'in ilk sefer sırasında Godefrio'nun ordusunda yer almıştır.

² Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekâyi-Nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, çev. Hrnt D. Andresyan, not. Edouard Dulaure, M. Halil Yinanç, (Ankara: TTK. Basımevi, 2019), 222; Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118)*, c. 1, (Ankara: TTK. Basımevi, 2013), 87.

³ İbnü'l-Esîr, *İslâm Tarihi: el-Kâmil fi't-Tarih*, çev. Abdülkerim Özyayın, vd., c. 8, (İstanbul: Hikmet Neşriyat, 2008), 480-481.

⁴ Kemâlüddin İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb Min Târîhi Haleb'de Selçuklular (H.447-521: 1055-1127)*, çev. Ali Sevim, (Ankara: TTK. Basımevi, 2014), 103.

⁵ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, 8:484.

⁶ Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II Kudüs'ün Zaptından Urfa'nın Fethine (1099-1143)*, çev. Ergin Ayan, (Ankara: Gece Kitaplığı, 2018), 110-111; *Anonim Süryani Kroniği*, çev. İhan Aslan, (İstanbul: Post Yayıncılık, 2019), 27; Bu kuşatma esnasında şehirdekileri çok ciddi açlık sıkıntısına maruz bırakıldı. Hatta askerlerden biri bir ekmeği yarıp içine pisliğini katarak şehir kapısının önüne bıraktı. Halk ekmeği görüp üzerine atılıp içlerinden biri yemeye kalkınca içeri açıp diğer adamlara gösterdiler. Bunu gören akıllı insanlar bu büyük günahın Allah'ın affetmeyeceği ve haçlıların galip gelemeyeceğini söylemekteydiler. Bkz.: Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekâyi-Nâmesi*, 223; Bunun yanında İbn Kalânîsî Bohemond ve Tankred'in Antakya'dan hareketle Urfa civarına geldiklerinden bahsetmektedir. Bkz.: İbn Kalânîsî, *Şam Tarihinde Zeyl (I. ve II. Haçlı Seferleri Dönemi)*, çev. Onur Özatağ, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015), 14; Albertus ise bu olanlardan farklı olarak Çökürmüş'ün mayıs ayı içerisinde altmış bin kişi ile Urfa'yı kuşatmak üzere yola çıktığını haber aldıktan sonra II. Baudouin'in Bohemond ve Tankred'e yardım çağrısında bulunduğunu yazmaktadır. Hatta bu kuvvetlerin sayısını üç bin süvari ve yedi bin piyade olarak verirken Sökmen kumandasındaki askerlerinde otuz bin olduğunu belirtmektedir. Bkz.: Susan B. Edgington, *Albert of Aachen: Historia Ierosolimitana - History of the Journey to Jerusalem*, (Oxford: Clarendon Press, 2019), 689-693; Albertus'un verdiği sayılardan farklı olarak İbnü'l-Esîr, Sökmen'in birliğini yedi bin Türkmen olarak verirken Çökürmüş'ün Türk, Arap ve Kürtlerden oluşan kuvvetlerinin sayısını üç bin olarak vermektedir. Bkz.: İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, 8:484.

⁷ *Anonim Süryani Kroniği*, 27; Süryanî Mihail, *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi İkinci Kısım (1042-1195)*, (Ankara: TTK. Basılmamış Nüsha, 1944), 55.

⁸ Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II*, 112.

⁹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, 8:484; İbn Kalânîsî ordugâh kurduktan sonra Urfa'ya saldırdıklarından bahsetse de karıştırmış olacaktır. Bkz.: İbn Kalânîsî, *Şam Tarihinde Zeyl*, 14; Albertus da II. Baudouin'in üzerine bu kadar çok kuvvet gelmesinden dolayı kamp ve teçizatlarını nehre yakın kurduğundan bahsetmektedir. Bkz.: Susan B. Edgington, *Albert of Aachen*, 691.

üzere yürüyüşe geçtiklerinde her iki tarafın kuvvetleri Belih Irmağı kenarında karşılaştılar¹⁰. Muharebe başladıktan sonra Türkler sahte ricatla çekildiler. Bohemond ile Tankred mücadelenin şiddetlenmesi üzerine Müslümanlara arkadan saldırmak üzere dağlara doğru hareketlendiler. Ancak tepeye ulaştıklarında mağlup olduklarını görerek burada kaldılar. Kaçan Haçlıları takiben Müslümanlar çok sayıda esir elde ettiler¹¹.

II. Baudouin beraberinde bulunan bir grup Haçlı kontuyla kaçmak üzere nehre girdiklerinde atların çamura saplanmasıyla Sökmen'in askerleri tarafından esir alındılar. Ancak Çökürmüş'ün askerleri Sökmen tarafının ağırlıklarının çoğunu aldıklarını gördüklerinden ganimetten pay alamadıklarından söylenmeye başlayarak Çökürmüş'ü II. Baudouin'i alması için teşvik ettiler. Çökürmüş, adamlarını Sökmen'in çadırına göndererek Urfa kontunu oradan aldırttı. Onun bu durumu Sökmen'in ağırlığına gidip adamları çatışmaya hazırlansa da Artuklu emiri, Müslümanların bu galibiyet sevincine gölge düşürmemek adına harekâtına devam etti.¹² Esir alınanlar arasında Joscelin ve Urfa piskoposu Benedictus da vardı. Tankred esir düşen Haçlı kontlarını kurtarmak üzere harekete geçse de sadece bir piskopos üç askerle birlikte serbest bırakılmıştı¹³. Bu mücadelenin 13 Mayıs 1104'te gerçekleştiği ifade edilmektedir.¹⁴

Urfa Kontu II. Baudouin ile Joscelin'in Fidyesi

Bohemond ve Tankred, yöneticisinin esir düşmesiyle sahipsiz ve korumasız kalan Urfa'yı savunmak adına hızlıca yol aldılar. Şehre vardıklarında II. Baudouin'in esaretten dönüşüne kadar şehri Tankred'in idare etmesi üzerine mutabakata varıldı¹⁵. Çökürmüş, Harran'a girip şehri teslim aldıktan sonra buraya bir vali tayin ederek Urfa'ya doğru harekete geçti¹⁶. Aradan geçen sekiz günün ardından Urfa surları önünde görünen Çökürmüş, şehri kuşatma altına aldı. Ancak şehir önlerinde gerçekleşen mücadelede mağlup olarak geri çekildi.¹⁷

Tankred bu sırada Horosan'dan askeri yardım ve teçhizat getiren soylu bir kadını esir etti. Buna karşılık Çökürmüş ve Horasan eşrafından bazı kimseler, esir alınan kadının serbest bırakılması için Bohemond ve Tankred nezdinde görüşmelere başladılar. Ya kadın 15.000 bezant fidye-yi necat verilerek serbest bırakılacak ya da II. Baudouin'le takas edilecekti. Bu haberler Kudüs'e ulaştığında I. Baudouin, Urfa'daki Tankred ve Bohemond'a haber göndererek paranın hiçbir öneminin olmadığını ve buna göz dikmemeleri gerektiğini ilettiler. Onlar da cevabi mektuplarında her konuda kralın emirlerine itaat ettiklerini ancak kendileri saflarında mücadele eden askerlerin ödemelerini gerçekleştirmek için paraya ihtiyaç duyduklarını belirttiler.

Kudüs Kralı bu şekilde ikna edilmiş olsa da Tankred ve Bohemond, Urfa'nın zenginliğine kendileri sahip olmak istediklerinden esasen II. Baudouin'in esarete kalması işlerine geliyordu. Neticede II. Baudouin'i fidye karşılığı serbest bırakılsa ve şehre yeniden hakim olsa etrafındaki yerleşmelerin geliri hariç yıllık 40.000 bezant civarında bir geliri olan Urfa'dan feragat etmek zorunda kalabilirlerdi. Böylelikle Çökürmüş ile para hususunda anlaşıldılar. Bu gelişmelerin akabinde Bohemond, Antakya'ya dönerken Tankred ise Urfa'yı savunmak ve korumak adına şehirde kaldı. II. Baudouin ise esarete

¹⁰ Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi*, 1:94.

¹¹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, 8:484-485; Anonim Süryani kroniğinde buradaki mücadeleye dair Tankred'in yol boyunca sinirli olduğu ve arkadan ilerlediğini, Türklerin yapmış olduğu kıyımları gördüklerinde ön tarafta bulunanlardan ayrılarak kaçtığından bahsetmektedir. Bkz.: *Anonim Süryani Kroniği*, 27

¹² İbnü'l-Esîr, burada diğer kontların adını vermese de Kont Joscelin'in de bu şekilde esir düştüğü muhtemeldir. Bkz.: İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, 8:485.

¹³ Susan B. Edgington, *Albert of Aachen*, 693-695; *Anonim Süryani Kroniği*, 28; Süryanî Mihail, *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi*, 55; Fulcherius, esir olarak verilen isimleri verirken piskoposun kurtuluş hikayesini zincire vurulduğunu belirtip cesur bir şövalyenin yardımıyla kurtulduğunu nakletmektedir. Bkz.: Fulcherius Carnotensis, *"Kutsal Toprakları Kurtarmak" Kudüs Seferi*, çev. İlcan Bihter Barlas, (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2009), 160-161; Willermus'ta Hristiyan bir muhafaza teslim edilen şahsın piskopos olduğunu öğrendikten sonra serbest bıraktığını yazmaktadır. Piskopos, Urfa'ya döndükten sonra halk tarafından sevgi ile karşılaşıp şehrin yönetimini halkın isteği doğrultusunda Tankred'e bıraktığını yazmaktadır. Bkz.: Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II*, 112-113; Urfalı Mateos, II. Baudouin'i Musul'a, Joscelin'i ise Hasankeyf'e götürüldüğünü yazmaktadır. Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekâyi-Nâmesi*, 224.

¹⁴ İbn Kalânisî, *Şam Tarihinde Zeyl*, 14.

¹⁵ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, c.2, (Ankara: TTK. Basımevi, 2019), 35.

¹⁶ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, 8:485.

¹⁷ Albertus, Çökürmüş'ün burada yaptığı mücadeleyi Sökmen ile gerçekleştiğini naklederken İbnü'l-Esîr, Çökürmüş'ün Urfa kuşatmasını on beş gün olarak verip bir netice alamayınca Musul'a doğru II. Baudouin'i de yanında götürdüğünü, Sökmen'i de Harran mücadelesinden sonra Haçlıların elinde bulunan kalelere ölen askerlerin kıyafetlerini giydirip saldırdığını belirtmektedir. Bkz.: Susan B. Edgington, *Albert of Aachen*, 695-701; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, 8:485.

yaşamaya devam etti¹⁸.

Harran'daki mücadelelerden dolayı beli bir türlü doğrulmayan Bohemond, Avrupa'ya dönme kararı aldı. Eylül 1104'e kadar Urfa'yı idare eden Tankred'i Antakya'ya çağırarak kontluğu ona devretti. Urfa Kontluğu ise II. Baudouin esaretten dönene kadar Richard de Salerna tarafından yönetildi.¹⁹

II. Baudouin ile Joscelin'in Esaretten Kurtuluşları

II. Baudouin ve Joscelin'in esaretten kurtulmaları için gerekli fidye miktarının toplanması, farklı kaynaklarda çeşitli şekillerde aktarılmıştır. Bu bağlamda, bazı önemli tarihçilerin eserlerinden yararlanarak süreci değerlendirmek faydalı olacaktır.

Albertus'un anlatımına göre, I. Baudouin'in krallığının sekizinci yılında, Joscelin'in askerlik hizmeti karşılığında kendisine tahsis edilen topraklardan topladığı 100.000 bezantı fidye olarak Çökürmüş'e vermiş ve II. Baudouin böylelikle serbest bırakılmıştır. II. Baudouin, özgürlüğüne kavuştuktan sonra onurla Urfa'ya dönmüştür. Bu kaynakta Joscelin'in kurtuluşuna dair bir bilgi yer almamaktadır.²⁰

Willermus, 1109'da II. Baudouin ve Joscelin'in beş yıllık esaretten sonra fidyeleri ödenerek serbest kaldıklarını belirtir. Serbest bırakılan Baudouin, Urfa'ya döndüğünde Tankred şehre girişine izin vermemiştir, ancak yapılan bir yemin hatırlatılınca Tankred şehri eski sahibine iade etmiştir. Willermus, ayrıca muhafızların sarhoşken öldürüldüğü ve esirlerin gizli yollardan memleketlerine döndüklerinden de bahsetmektedir²¹. Bu bilgi Fulcherius tarafından da desteklenmektedir²².

Anonim Süryani kroniğinde, şehrin Richard'a teslim edildikten sonra esirler için kimsenin bir gayrette bulunmadığından bahsedilmektedir. II. Baudouin ve Joscelin Musul'da esir hayatı yaşarken II. Baudouin kendisinin önemli bir şahsiyet olduğunu dolayısıyla serbest bırakılmasının zor olacağını tahmin ederek ilk olarak Joscelin'in özgürlüğe kavuşması için çalışmalara başladı. Onun fidyesini on iki bin dinar olarak belirleyip on iki adamı da rehin olarak vermeyi plandı. Bu doğrultuda Joscelin serbest bırakıldı ve fidyeyi toplamak için çalışmalara başladı. Musul'daki on iki rehine ise hapis tutuldukları mahalden firar ettiler. Böylece Joscelin ve esirler, hiçbir masrafta bulunmadan serbest kaldılar. II. Baudouin'in serbest bırakılması için Caber Kalesi hâkiminin aracılığıyla fidyesi yetmiş bin dinar olarak belirlendi. Joscelin, 25.000 dinarı Caber Kalesi'ne götürdü ve geri kalan miktar için kendisini kefil gösterdi. Bu miktar Musul'a götürüldüğünde şehrin yeni hâkimi Çavlı, Joscelin'in ismini duyup kendisini görmek istedi. Elçiler 25.000 dinar, Caber Kalesi hâkimi de kırk beş bin dinarlık kefalet ile gelerek II. Baudouin serbest bırakıldı. Caber hâkimi Joscelin'e giysi, silah ve iyi bir at vererek onu Musul'a gönderdi. Vali, en seçkin askerleriyle törene iştirak etti. Joscelin'den memnun olan vali, II. Baudouin'in fidyesinden on bin dinar bağışladı. Joscelin onun bu hareketi karşısında atından inip yeri öperek teşekkür etti. Onun bu hareketiyle on bin dinar daha bağışlayan vali, ziyafetler verdi. Birkaç gün Musul'da kalan Joscelin aralarında bir daha mücadele etmeyeceklerini ve ihtiyaç dâhilinde birbirlerine yardım edeceklerini taahhüt ettikten sonra vali tarafından kendisine sunulan hediyeleri kabul etti. Joscelin'in kalan fidyeyi de ödemesiyle her ikisi birden hürriyetine kavuşmuş oldu²³. Bir diğer Süryani müellif olan Mihail, Anonim kronikteki bilgileri desteklemektedir²⁴.

Gregory Abûl-Farac'ın kaydına geçmeden önce konu bütünlüğü açısından Musul'da gerçekleşen olaylara değinmek gerekmektedir. Büyük Selçuklu Sultanı Muhammed Tapar döneminde Musul'da Çökürmüş faaliyet göstermekte idi. Ancak Muhammed Tapar'a karşı mali ve hizmet yardımından vazgeçince Muhammed Tapar bölgeyi Emir Çavlı'ya iktâ etti. Zaten

¹⁸ Susan B. Edgington, *Albert of Aachen*, 701-703; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 2:37.

¹⁹ Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi*, 1:105.

²⁰ Susan B. Edgington, *Albert of Aachen*, 753.

²¹ Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II*, 131.

²² Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi*, 162.

²³ *Anonim Süryani Kroniği*, 29-30; Haçlıların Caber Kalesi'ne saldırdıklarında burada çok sayıda esir elde edip aynı zaman da hayvanları da beraberinde götürmüş idiler. Bunun dışında Resulayn civarında II. Baudouin'e karşı yapılan mücadele de Ukaylîlerden Sâlim b. Bedr'de esir düşmüştü. Haçlılar Caber önlerine geldiklerinde kale hâkimi Sâlim b. Mâlik, daha önce iyiliklerde bulunduğu ve tanışık olduğu Joscelin ile görüşmel için Fırat Nehri'ni geçerek üç dört adamıyla Haçlı ordugâhına gitti. Joscelin, gelen kayıpta Mâlik'in bir elçisi olduğunu düşünerek başta karşılamasa da askerlerden biri gelip Mâlik'in kayıpta olduğunu haber vermesi üzerine onu karşılayıp saygı gösteri. Bu olaydan sonra da aldıkları esir ve hayvanları serbest bıraktı. Bunun dışında II. Baudouin esaretten kurtulduktan sonra Antakya'ya gidişinde Caber'de bulunan Ukaylîler tarafından yol güvenliği sağlandı. Bkz.: Usame ibn Munkız, *Kitâbu'l-İ'tibâr (İbretler Kitabı)*, çev. Yusuf Ziya Cömert, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2008), 123-124; Ömer Tokuş, "Ukaylîler'in Siyasî Tarihi" (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2013), 283-284.

²⁴ Süryani Mihail, *Süryani Patrik Mihailin Vakainamesi*, 55-56.

Muhammed Tapar, Çökürmüş ile I. Kılıç Arslan arasında bir gizli anlaşmanın olmasından şüpheleniyordu²⁵. Çökürmüş, Çavlı'nın Musul'a doğru geldiğini haber alınca dostlarına haber salıp destek istedi. Çavlı ile Çökürmüş mücadeleye başladığında Çökürmüş'ün kuvvetleri mağlup olup olarak geri çekildi. Çökürmüş'ün ölümü üzerine Musul ileri gelenleri Çökürmüş'ün 11 yaşındaki oğlu Zengi'yi vali tayin ettiler. Bu zamanda kale muhafızı Hille Emiri Guzoğlu Seyfûddevele Sadaka, Bağdad Şihnesi Aksungur el-Porsukî ve Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan'a elçi yollayıp şehrin kendilerine teslim edileceğini vaat etti. Bu duruma olumlu yanıt veren I. Kılıç Arslan Musul'a gelerek hutbeyi kendi adına okuttu ve 19 Nisan 1107'de şehrin hâkimi oldu. Diğer taraftan, I. Kılıç Arslan'ın hareketinden haberdar olan Çavlı, onun üzerine yürüdü. Nihayetinde iki tarafın mücadelesinde kazanan Çavlı oldu. Ricat esnasında Habur Nehri'ne düşen I. Kılıç Arslan, 13 Temmuz 1107'de öldü²⁶. Olaylar böyle devam ederken Gregory Abûl-Farac, Joscelin'in esaret sürecinden bahsetmese de II. Baudouin'in kurtuluşunu şöyle nakletmektedir:

Çavlı bu zaferinden sonra Muhammed Tapar'a düşen ganimet hissesini yollamadı. Muhammed Tapar bunun üzerine Çavlı'ya karşı Emir Mevdud'u ve birçok emiri gönderdi. Çavlı bu durum üzerine şehri tahkim ettikten sonra kendisine yardım edecek kimseler bulmak için II. Baudouin'i de yanına alarak şehirden çıktı. 70.000 dinar fidye ödemesi, Arap esirleri serbest bırakması ve istediği vakit kendisine askeri destek sağlaması konusunda II. Baudouin ile anlaşılan Çavlı, onu Caber Kalesi'ne yolladı. II. Baudouin, Joscelin'i getirterek kendi yerine rehine olarak bıraktı ve fidyeyi denkleştirmek için hızlıca hareket etti. Çavlı, Joscelin'e muhteşem elbiseler takdim edip aynı zamanda bindiği atı kendisine hediye etti. Ardından onu II. Baudouin'e yollayıp fidyenin gönderilmesi ve esirleri serbest bırakmasını istedi. Antakya'ya gelen Joscelin, Tankred'den aldığı 30.000 dinarı ve Halep'te olan erkek ve kadın yüz Arap esirini Çavlı'ya yolladı²⁷.

II. Baudouin'in esareten kurtuluşuna dair en tafsilatlı bilgiyi İbnü'l-Esîr vermektedir. Sultan Muhammed Tapar, Musul'a Çavlı'nın üstüne Emir Mevdud ve diğer emirleri görevlendirdiğinde bunlar harekete geçerek Musul'u hakimiyet altına aldılar. Çavlı, gelen emirlerin hareketini duyunca yanına aldığı esiri ile Nusaybin'e hareket ederek İlgazî'nin kendisine katılmasını istedi. Ancak İlgazî, Muhammed Tapar'dan çekindiğinden bu teklifi kabul etmedi ise de Çavlı'nın Nusaybin'e gelmesi üzerine kendisine katılıp birlikte Sincar'a gittiler ve şehri kuşattılar. Şehrin hâkimi kendileri ile barışa yanaşmayınca kuşatmayı kaldırıp Rahbe'ye yöneldiler. Ancak İlgazî, Arabân'a varıldığında gece vakti gizlice Nusaybin'e döndü²⁸.

Çavlı, Rahbe'ye yöneldiğinde Mâkisîn'e varınca daha önce serbest bırakılması için defalarca fidyesini ödemeyi teklif eden II. Baudouin'i şehrinde bulunan Müslüman esirleri serbest bırakması, gerektiğinde askeri ve malî destek sağlaması ve fidyesi karşılığında hilatler giydirdikten sonra serbest bıraktı. İki taraf anlaşınca Çavlı, II. Baudouin'i Caber Kalesi'ne, Salim b. Malik'in yanına yollayıp ona teslim etti. Harran Savaşında kendisi ile birlikte esir olan ve 20.000 dinar fidye ödedikten sonra serbest bırakılan Tell Başır hâkimi Joscelin, II. Baudouin'in yerine rehin olarak kalede kaldı. II. Baudouin Antakya'ya doğru yola çıkınca Çavlı Joscelin'i de serbest bırakıp her ikisinin kayınbiraderini rehin aldı. Çavlı'nın Joscelin'i bırakma sebebi II. Baudouin'e yardım edip Müslüman esirlerin serbest bırakılması ve fidyenin ödenmesinin sağlanmasıydı. Ne var ki Joscelin, serbest kalınca Menbiç'e gitti ve şehri yağmaladı²⁹.

Çavlı, II. Baudouin'i serbest bıraktıktan sonra Rahbe'ye geldi ve burada kendisine katılan bazı emirlerin teşviki sonucunda Suriye bölgesine yönelmeye karar verdi. Çavlı'nın Rahbe'den ayrıldığı sırada Salim b. Malik'in elçileri gelerek Rakka'da bulunan Salim b. Malik'in oğlu Ali'nin Benû Numeyr'liler tarafından öldürülmesi sebebiyle yardım istediler. Melik Rıdvan ise bu duyum üzerine Halep'ten Siffin'e hareket etti. Yolculuğu esnasında II. Baudouin'in yolladığı fidyeyi götüren doksan Haçlı askeri ile karşılaştı. Bunlar ile mücadele edip mağlup ettikten sonra bir kısmını esir alıp aynı zaman da fidyeye de el koyarak Rakka'ya geldi. Benû Numeyr onunla anlaşınca buradan ayrılarak Halep'e geldi. Çavlı ise Rakka'yı kuşatsa da bir netice alamayıp 22 Eylül 1108'de Bâlis şehrine varıp beş gün şehri kuşattı. Melik Rıdvan'ın adamları şehri terk edince şehir ve hazinesi Çavlı'nın eline geçti. Melik Rıdvan ise bu sıralarda Antakya hâkimi Tankred'e mektup yazarak Çavlı'ya karşı dikkatli olmasını isteyip Halep'i ele geçirdiği taktirde Haçlıların Suriye'de kalamayacaklarını ilettiler ve ona karşı birlikte hareket etmeyi

²⁵ Abdülkerim Özeydin, *Sultan Muhammed Tapar Devri Selçuklu Tarihi (498-511/1105-1118)*, (Ankara: TTK. Basımevi, 1990), 51.

²⁶ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, 8:520-521; Ali Sevim, *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*, (Ankara: TTK. Basımevi, 2000) 205-206; Özeydin, *Sultan Muhammed Tapar*, 51-52;

²⁷ Gregory Abûl-Farac, *Abûl-Farac Tarihi*, çev. Ömer Rıza Doğrul, c.2 (Ankara: TTK. Basımevi, 1999), 347-348; Çavlı Musul'a doğru gelen Emir Mevdud ve kendisine destek olan Aksungur el-Porsukî, Sökmen el-Kutbî, Nasr b. Mülhelhil ve Ebu'l- Heyca'yı duyunca şehirden ayrılarak yanında II. Baudouin olmasına rağmen İlgazî yönetiminde bulunan Nusaybin'e geldi. Yalnız kaldığını anlayan çavlı Bağdad şihneliği elinden alınan ve sultana karşı kırgın olan İlgazî'ye ulaklar yollayıp sultana karşı mücadele de destek istese de netice alamamıştır. Bunun üzerine Çavlı, Rahpe yakınlarına geldiğinde Makisin'de II. Baudouin'in fidyesini yetmiş bin dinar olarak belirleyip Caber Kalesi'ne göndermiştir. Bkz.: Sevim, *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*, 207.

²⁸ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, 8:545-547.

²⁹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, 8:547-548.

önerdi. Bu önerisi kabul olunca Antakya'dan harekete geçti. Çavlı ise bu gelişme üzerine Urfa Kontu II. Baudouin'e haber yollayıp fidyenin kalan kısmından vazgeçtiğini bildirerek askeri destek istedi. II. Baudouin de bu talep üzerine yola çıktı ve Menbiç önlerinde ona katıldı. Bu sırada Sultan Muhammed Tapar'ın askerlerinin Musul'a saldırması Çavlı'nın ordusunda azalmaya neden oldu. Çavlı, beraberindekilerle Tell Başır'de konakladığı esnada müttefik olan Melik Rıdvan ve Tankred'in kuvvetleri Çavlı'nın üzerine gitti ve mücadele başladı. Muharebede Çavlı ve beraberindekiler mağlup olup geri çekildiler. Çavlı'nın adamları II. Baudouin ve Joscelin'in askerlerinin getirmiş olduğu yedek atlara binerek dağıldılar³⁰.

Urfalı Mateos'un verdiği malumatta, 22 Şubat 1108 – 20 Şubat 1109 tarihleri arasında Joscelin'in II. Baudouin'i 30.000 dahekan karşılığında Çavlı'dan satın aldığı belirtilmiştir. Urfa kontu serbest kaldıktan sonra topraklarını geri vermeyen Tankred'e karşı Çavlı'dan yardım istediğini onun da 5000 süvari ile destek verdiğini bildirmektedir. Bununla birlikte Tell Başır yakınlarında gerçekleşen mücadelenin ardından hezimete uğramaları sonucu kendi bölgelerine çekildikleri belirtilmektedir³¹.

Azîmî, 1102/1103 yıllarında gerçekleştiğini belirttiği olayda çok farklı bilgiler vermektedir. Ona göre, Kılıç Arslan, Çökürmüş'ün üzerine yürüyerek Musul'u zapt etti. Şehirde esir bulunan II. Baudouin ve Joscelin'i buradan çıkardı ve yol üzerindeki Harran'ı da alarak Malatya'ya doğru hareket etti. Çavlı ise Melik Rıdvan ve İlgazî'den yardım alıp Kılıç Arslan ile Habur Nehri kenarında savaşa tutuştular. Bu mücadelede Kılıç Arslan mağlup olup ırmakta boğulduktan sonra Çavlı, Baudouin ve Joscelin'i 60 bin altına serbest bıraktı³².

II. Baudouin: Özgürlükten Yeniden Esarete

II. Baudouin, ikinci defa esir edilmeden önce Kudüs kralı olması hasebiyle Doğu'daki tüm Haçlı devletlerinin sorumluluğunu taşımaktaydı. Kudüs Krallığı dışında, bir yandan Antakya'da naiplik yaparken diğer yandan Urfa ve Trablus Haçlı Kontluklarını kontrol ediyordu. Müslümanlarla olan mücadelesinde İlgazî'nin hastalanması onu epey rahatlatmıştı. Ancak İlgazî'nin yeğeni Belek'in Haçlılar karşısındaki başarılı mücadeleleri üzerine söz konusu rahatlık çok uzun sürmedi. Bu mücadelelerde Belek'in ilk olarak Urfa Kontu Joscelin'i sonra da II. Baudouin'i esir alması dönemin önemli gelişmeleri arasında yer almaktadır³³.

Urfa Kontu Joscelin ile Birecik Yöneticisi Galeran'ın Esir Edilmesi

Urfa Kontu Joscelin, Antakya Kontu Roger'in kızıyla evlendi ve karısının çeyizi olarak Azaz bölgesini aldı. Karısıyla birlikte Urfa'ya dönerken, Birecik'te konakladılar. Konakladıkları sırada birkaç kişi gelerek, Belek'in dört bin kişilik bir orduyla Halep'ten geldiğini, bölgeyi tahrip edip halkı esir aldığını bildirdiler. Belek, Raskayfa bölgesinde bir pınarın karşısına ordugâh kurarken, Birecik yöneticisi Galeran'ın kışkırtmasıyla Joscelin harekete geçti. Gece vakti başlayan takiplerini gündüz vaktine kadar sürdürdüler. Belek'in büyük ordugâhını görünceye kadar ilerlemeye devam ettiler; fakat sıcak hava, toz, yol yorgunluğu ve susuzluktan bitkin düşmüşlerdi. Tam da atlarına su içirmek için durdukları anda Belek'in birlikleri onları fark etti ve baskına uğradılar. Ok yağmuruna tutulan Joscelin, Galeran ve şövalyeler, Eylül 1122'de esir düştü. Belek, bu kadar kısa sürede önemli prensleri esir aldığına inanmakta güçlük çekiyordu. Esirleri yanına alarak Urfa önlerine götürüp bu şekilde şehri teslim alabileceğini düşündü; ancak bu planı başarısız oldu. Sonunda esirleri Zeyd (Harput) Kalesi'nde hapsetti³⁴.

Bir diğer Süryani yazar Mihail, Joscelin'in ilk karısının ölümünden sonra Antakya kontunun kızıyla evlendiğini ve onu

³⁰ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, 8:549-551.

³¹ Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekâyi-Nâmesi*, 232-235.

³² Azîmî, *Azîmî Tarihi: Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler (H. 430-538 – 1038/39 – 1143-1144)*, çev. Ali Sevim, (Ankara: TTK. Basımevi, 2006), 40.

³³ Rahime Deniz, "Antakya Haçlı Prensi Tarihi (1119-1161)" (Doktora Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, 2020), 64; Bu dönemin genel özelliklerine baktığımızda Kudüs Krallığında I. Baudouin'in 2 Nisan 1118'de ölümünden sonra başa Urfa Kontu II. Baudouin geçmiştir. II. Baudouin'in Urfa'dan ayrılmasından sonra kontluğun başına ise Joscelin geçmişti. Diğer taraftan Antakya Kontluğuna baktığımızda Tankred'in 12 Aralık 1112 yılında ölümünden sonra idareye Roger de Salerne geçmişti. Müslümanların saldırıları yoğun olduğu bu dönemde özellikle İlgazî ve Tuğtekin'in faaliyetleri ile 28 Haziran 1119'da gerçekleşen Kanlı Meydan ya da Tell Afrin olarak adlandırılan mücadele de Müslümanların galip gelmesi ile sonuçlanırken ölümler arasında Roger'de bulunuyordu. Roger'in öldürülmesinin ardından II. Baudouin'de bu sıralarda desteğe gelmek üzereyken şehre ulaşması ve II. Bohemond'un idareyi alıncaya kadar naiplik görevi tarzında idareyi ele alarak kendi adına şehri yönetmesi için Patrik Bernard de Valence'ye teslim etmişti. Detaylı bilgi için bkz.: Sevtap Gölgesiz Karaca, *Kudüs Haçlı Krallığı Siyasî Tarihi (1099-1187)*, (Ankara: TTK. Basımevi, 2020), 137-147; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*, (Ankara: TTK. Basımevi, 2022), 178-179.

³⁴ Anonim Süryani Kroniği, s. 39-41; Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1118-1146)*, c.2 (Ankara: TTK. Basımevi, 1994), 29;

Urfa'ya götürmek isterken Belek'in kurduğu pusuya düşüp esir alındığını, ardından Palu'ya gönderildiğini belirtir. Ayrıca Mihail, bu başarısı sayesinde Belek'in Türkler arasında ün kazandığını ve pek çok aşiretin etrafında toplandığını da ifade etmektedir.³⁵

Gregory Abûl-Farac, 1122 yılında Joscelin'in ilk eşinin ölümünden sonra Antakya Kontu Roger'in kızıyla ikinci evliliğini yaptığını ve Urfa'ya gitmek üzereyken Belek'in kurduğu bir pusu sonucunda esir alınıp Palu'ya gönderildiğini yazar. Ancak müellif 1123 yılı olaylarını anlatırken, Haçlıların Sanga Nehri üzerinde buldukları sırada Belek'in askerlerinin baskına uğradıklarını ve bu esnada karargâhta bulunan Kudüs Kralı II. Baudouin'in esir alındığını belirtir. Yaz aylarında Joscelin ve Galeran hazırlıklarını tamamladıktan sonra Türklerle girdikleri savaşta yenilip esir düştüklerini ve bu üç kişinin Zeyd (Harput) Kalesi'nde hapsedildiğini aktarır³⁶.

Urfalı Mateos, 19 Şubat 1122 - 18 Şubat 1123 tarihleri arasında Emir İlgazi'nin Haçlılara karşı sefere çıktığını ve Şeyzer'e kadar ilerlediğini nakletmiştir. Ancak yaz boyunca herhangi bir çatışmanın yaşanmadığını, Eylül ayında ise geri çekildiklerini belirtmiştir. Emir Belek'in kendi eyaleti olan Hantsit'e ilerlediğini öğrenen Joscelin, Birecik yöneticisi Galeran'la birlikte yola koyularak Belek'i takip etmiş ve Taftil köyünde ona yetişmiştir. Joscelin ve Galeran'ın yanında yüz kadar atlı varken, Belek'in sekiz yüz süvarisi bulunmaktaydı. Bataklık bir alanda Haçlılar Belek'e karşı saldırıya geçse de Belek'in karşı hamlesiyle Haçlılar kaçmaya başlamışlardır. Sonuç olarak, 13 Eylül 1122'de Joscelin ve Galeran esir alınarak zincire vurulup Harput'a götürülmüştür.³⁷

Willermus ve Fulcherius ise bu konuyla alakalı detaylı bilgi vermezken Belek'in düzenlediği ani bir baskın ile pusuya düşürdüğü Joscelin ile akrabası Galeran'ın esir alındığından bahsetmektedir³⁸.

İbnü'l-Esîr, 1121-1122 yılları arasında yaşanan olayları anlatırken Belek'in ilk olarak Urfa üzerine yürüdüğünü belirtmektedir. Kuşatma sırasında bir Türkmen, Belek'e Urfa Kontu Joscelin'in ona karşı bir saldırı hazırlığında olduğunu bildirmiştir. Ne var ki Haçlılar Müslümanlara saldırmak için harekete geçtiklerinde, yollarındaki arazi akarsular nedeniyle bataklığa dönüşmüş ve haçlı atlıları bu bataklığa saplanıp kalmışlardı. Tam da bu sırada Belek'in askerleri haçlıları ok yağmuruna tutmuşlar ve Joscelin'i esir almışlardır. Belek, Urfa'nın teslimini talep etse de Joscelin buna yanaşmamış ancak özgürlüğü karşılığında yüksek miktarda fidye ile birçok esiri serbest bırakma teklifi yapmıştır. Joscelin'in teklifi kabul edilmediği gibi Harput Kalesi'ne hapsedilmiştir. Onunla birlikte kuzeni Guillaume ve birçok tanınmış şövalye de aynı yere hapsedilmiştir³⁹.

İbnü'l-Adîm, bu olayın Eylül/Ekim 1122'de Suruç yakınlarında gerçekleştiğini bildirmiştir. Bununla birlikte Belek'in Joscelin ve Galeran'ı esir aldığı belirtilmiştir. Hatta daha önceden Leylûn'da esir olarak aldığı Tankred'in halasının oğlunu 1000 fidye karşılığında serbest bıraktığından bahsetmektedir. Altmış Haçlıyı da beraberinde esir alan Belek, Joscelin ve Galeran'dan idare ettikleri bölgenin teslimini istediğinde şu cevabı almıştır: *"Biz memleketlerimiz, devalerimiz ve yüklerimiz gibidir. Ne zaman develer boğazlanırsa yükleri, öteki develere nakledilir. Böylece bizim elimizde bulunan şeyler, bizden bir başkasının elinde kalmış olur yanıtını aldı. Hal böyle olunca her ikisini yanına alarak Harput'a beraberinde götürdü"*⁴⁰. Azîmî de olayın Suruç yakınlarında gerçekleştiğini belirtirken Joscelin ve Galeran'ın esir alındığından bahsetmektedir⁴¹. İbn Kalânîsî, Belek'in Urfa üzerine yürüyüp Suruç'ta gerçekleşen mücadelede Joscelin ve teyzesinin oğlunun esir alındığından bahsetmektedir⁴².

II. Baudouin'in Yeniden Esir Düşmesi

II. Baudouin, Joscelin'in esir alınma haberini Trablus'tan Kudüs'e dönüş yolculuğu esnasında öğrendiğinde hiç vakit kaybetmeden Urfa'nın idaresini yürütmek üzere bölgeye geldi. II. Bauoduin'in bölgedeki ilk faaliyeti Esârib'in tekrar Haçlıların eline geçmesini sağlamak oldu. 1123 ilkbaharında Belek, Samsat, Kâhta ve Hısn Mansûr'a akın yaptığı gibi Gerger şehrini de kuşatma altına almıştı. II. Baudouin, Belek'i bölgeden uzaklaştırmak üzere bir sefer düzenlediyse de onun bu seferi ikinci kez esaret hayatının başlangıcı oldu⁴³.

Kudüs Kralı II. Baudouin'in esir alınmasına dair Anonim Süryani Kroniğinde oldukça tafsilatlı bilgi mevcuttur. Gerger'i

³⁵ Süryanî Mihail, *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi*, 72.

³⁶ Gregory Abûl-Farac, *Abûl-Farac Tarihi*, 2:357-358.

³⁷ Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekâyi-Nâmesi*, 271-272.

³⁸ Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II*, 205; Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi*, 214.

³⁹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, 9:24.

⁴⁰ Kemâlüddin İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb*, 156.

⁴¹ Azîmî, *Azîmî Tarihi*, 54

⁴² İbn Kalânîsî, *Şam Tarihinde Zeyl*, 86.

⁴³ Karaca, *Kudüs Haçlı Krallığı*, 154-155.

teslim aldıktan sonra Antakya'ya gelen II. Baudouin, Samsat ve Keysun civarına mısır getirmekle meşguldü. Belek bunu öğrenince Samsat ve Keysun arasındaki Singa Irmağında bulunan köprüde pusuya yattı. Belek ve adamları Nisan 1123'te II. Baudouin ve maiyetini ani bir baskınla esir aldılar. Esir kralı Gerger şehri önüne getiren Belek, bu sayede şehri teslim aldı. Akabinde Gerger'de bir garnizon bırakan Belek, II. Baudouin'i Joscelin ve Galeran'ın esir edildiği Harput Kalesi'ne yolladı⁴⁴. Süryani Mihail de Anonim kronikteki bilgileri desteklemektedir⁴⁵.

Urfalı Mateos, 18 Nisan 1123'de gerçekleşen II. Baudouin'in esir edilmesiyle alakalı olaya dair verdiği bilgide Joscelin ve Galeran'ın intikamını almak üzere Belek'in üzerine harekete geçen kralın Raban şehrine geldiğini ve her iki tarafın birbirine bu kadar yakın olduğundan habersiz oluşundan bahsetmektedir. Kral, Şence köprüsüne gelip nehri geçerek Köpek suyu denilen yerde atmaca avına çıkacağı sırada Belek'in pususuna düşüp mağlup olmuş ve maiyetiyle birlikte esir alınmıştır. İlk olarak Gerger şehri önlerine getirilen kral ve diğer esirler, şehir teslim edildikten sonra Harput'a götürülmüş ve burada Joscelin ile Galeran'ın bulunduğu zindana atılmışlardır⁴⁶.

Fulcherius, kralın esir alınma durumu ile alakalı tafsilatlı bir bilgi vermezken Belek tarafından esir alındığına değinmiştir⁴⁷. Willermus ise Joscelin ve Galeran'ın esir edilmesinden sonra kralın Urfa Kontluğuna geldiğinden bahsetmektedir. Şehrin mühimmatını ve hububatını inceleyen kral, Fırat'ın ötesindeki şehirlerin durumunu düzeltmek ve ilgilenmek üzere yola çıktığı sırada Belek, bunu haber almış ve pusuya yatarak ani bir saldırıyla kralı esir etmiş akabinde Harput Kalesi'ne göndermiştir⁴⁸.

İbnü'l-Esîr, bu olayı Nisan 1123 olarak tarihlendirirken, Belek'in ilk olarak Harput civarındaki Gerger Kalesi'ni kuşattığından bahsetmiştir. Bu olayın Suriye'deki Haçlılar tarafından duyulmasıyla, II. Baudouin'in Belek'i bölgeden uzaklaştırmak amacıyla askerleriyle yola çıktığını aktarmıştır. Baudouin'in yola çıktığını öğrenen Belek, onun üzerine yürümüş ve gerçekleşen çatışmada kral ile önde gelen süvarilerin esir alındığını anlatmıştır. Belek, bu esirleri de Urfa Kontu Joscelin ve diğer bazı esirler gibi Harput Kalesi'ne hapsedmiştir⁴⁹.

İbnü'l-Adîm, olayın gerçekleştiği yerin konumunu da ayrıntılı belirterek 18 Nisan 1123'te Gerger'i kuşatmakta olan Belek'in Şence köprüsüne yakın olan Uruş (Turuş) denilen yerde Haçlıları mağlup ettiğini, kralın esir edildiğini ve daha önce esir edilen ve Harput Kalesi'nde bulunan Joscelin ve Galeran'ın yanına gönderildiğini belirtilmektedir⁵⁰.

İbn Kalânîsî'nin kaydında Belek'in Gerger'i kuşatmasından sonra Kudüs Kralı II. Baudouin'in harekete geçtiği ve Belek'in de onun üzerine yürümesinden sonra Manzara bölgesinde her ikisinin karşılaştığı, neticede kralın esir alındığı ve Joscelin'le diğer Haçlı komutanlarının bulunduğu Harput Kalesi'ne hapsedildiğinden bahsedilmektedir⁵¹.

Azîmî de diğer kaynaklar gibi, gerçekleşen olayı 1123/1124 yılları arasında verip Belek'in Gerger Kalesi'ni kuşattıktan sonra Haçlılar ile Şence köprüsü civarında mücadele ettikten sonra zafer elde edip bu mücadelede Kral II. Baudouin'in esir alınıp Joscelin ile Harput'ta geniş bir kuyuda hapsedildiği ifade etmiştir⁵².

Bu olay, Orta Çağ'da Haçlılar ve Müslümanlar arasındaki güç mücadelesini, aynı zamanda Kudüs Krallığı'nın içindeki iktidar değişimlerini de etkileyen önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu bağlamda, II. Baudouin'in esir alınması, Haçlılar için büyük bir darbe olduğu gibi, Belek'in bölgedeki gücünü pekiştirmesi açısından da stratejik bir başarıdır.

Kontların Esaretten Fırlarları

Belek, Haçlılara karşı yürüttüğü mücadeleyi sürdürürken diğer taraftan kontların esir tutuldukları yerden kaçtığı haberi kendisine ulaşmıştı. Bu olay adı geçen kaynakların çoğunda yer edinmiştir.

Anonim Süryani Kroniği, Ağustos 1123'te meydana gelen olayla ilgili ayrıntılı bilgiler içermektedir: Keysun'da kaleler arası güçlü bir hisarda hizmet veren yirmi Ermeni asker Godfrey Almuin ve kraliçe ile plan yaptıktan sonra Harput Kalesi'ne geldiler. İçlerinden on tanesi ellerindeki yükleriyle beraber görevliden şikâyetçi köylü gibi kaleye sokuldu. Diğerleri ise yapacakları girişim gerçekleştiğinde onlar ile birleşmek için dışarıda bekliyorlardı. Yükleri taşıyanlar üst kale kapısına gidip yüzbaşıya haber verdiler. Ancak yüzbaşı bu sırada askerler ile ziyafet veriyordu. Nöbetçilerin çoğu onlara baktığı gibi kapıda

⁴⁴ Belek daha II. Baudouin'i esir almadan evvel Joscelin'i Harput Kalesi'nde hapsedtiğinde yanından ayrılırken II. Baudouin'i de Joscelin'in yanına getireceğinden bahsetmiştir. Bkz.: *Anonim Süryani Kroniği*, 41-42.

⁴⁵ Süryanî Mihail, *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi*, 72-73.

⁴⁶ Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekâyi-Nâmesi*, 272-273.

⁴⁷ Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi*, 217.

⁴⁸ Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II*, 205-206.

⁴⁹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, 9:39.

⁵⁰ Kemâlüddin İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb*, 100.

⁵¹ İbn Kalânîsî, *Şam Tarihinde Zeyl*, 86-87.

⁵² Azîmî, *Azîmî Tarihi*, 55.

üç ya da beş nöbetçi bekliyordu. Kapı arasında asılı olan kılıçları alan Ermeniler karşlarına çıkan herkesi öldürdüler. Mahkumları esaretten kurtardıkları gibi şehirdeki Ermeniler de kendilerine katıldı. Bu haber Belek'e ulaştığında hiç vakit kaybetmeden yola koyuldu. Diğer Türkler ise kaleyi her taraftan kuşatma altına alarak giriş çıkışları kapattılar. Gece vaktinde Joscelin, iki üç kişiyle muhasara çemberinden kurtulup kaçmayı başardı. Joscelin, Keysun, Tell-Başir ve Antakya yolu ile Kudüs'e gitti. Belek, kaleyi kuşattığında teslim oldukları takdirde yaşayanları affedeceğini ilan etti. Bunun üzerine Galeran bizzat gelerek şeref sözü aldıktan sonra kaleyi 16 Eylül 1123'te teslim etti. Belek, II. Baudouin ve Galeran'ı eski hapisanelerine yolladı⁵³. Joscelin ise Kudüs'e gittikten sonra ordu toplayıp esir olanları kurtarmak için harekete geçtiyse de Belek'in tekrar hakimiyet kurduğunu öğrendi. Javsan tepesinde halka zulmedip camileri yıktırdıktan sonra etrafı tahrip etti. Belek bunu öğrendiğinde Joscelin'in üzerine yürüdüyse de Menbiç yakınlarında gerçekleşen mücadelede mağlup olup surlardan atılan bir ok ile şehit düştü⁵⁴.

Süryanî Mihail, olayların kale içerisinde çalışan Ermenilerin çıkarmış olduğu isyan sonucunda başladığını belirtmektedir. Kalede çalışan Ermeniler kaledeki askerlerin az olduğunu görünce kapının önünde toplanarak ücretlerini istediler. Bunlar oradaki kılıçları ele geçirip kapıyı koruyan üç askeri öldürdükten sonra II. Baudouin, Joscelin ve diğer esir tutulanları kurtarmak için harekete geçerek kaleyi ele geçirdiler. Şehirdekiler üzerlerine saldırınca Joscelin, kralı buradan götürmek üzere gidip bir ordu getirmek adına yemin etti. Böylece gece vakti bir Ermeni ile beraber kaleden ayrıldı. Joscelin uzaklaştıktan sonra Belek, dört mancınıkla surları yıktırdı. Kral ile beraber Galeran'ı yanına alan Belek, bütün yerleri tahrip etmek üzere geri döndü. Ancak Menbiç'i muhasara altına aldığı vakit şehir halkı Joscelin'in gelip kendilerini kurtardığı takdirde vergi vermeği vaat etti. Teklife duyarsız kalmayan Joscelin gelerek mücadeleye girişti. Bu mücadele sırasında kalenin surlarından atılan bir ok Belek'in ölümüne neden oldu⁵⁵. Gregory Abûl-Farac'da bu bilgileri desteklemektedir⁵⁶.

Urfalı Mateos bu olayı 1123 Eylül'ü içerisinde anlatıp hadisenin büyük felaketlere yol açtığını belirtmektedir. On beş adam Behisni Kalesi'nden çıkıp Harput Kalesine doğru gelerek kale muhafızlarının sayı bakımından yetersiz olduğunu gözlemleyince sefil kıyafetlerle davacı rolüne bürünüp kale kapısına yanaştılar. Daha önceden kale içerisinden bir adam ile anlaşmışlarından, kale içerisine alındılar ve cesaretle kaledeki askerleri öldürdükleri gibi Kral II. Baudouin, Joscelin, Galeran ve diğer kimselerin yer aldığı burca girerek onları özgürlüklerine kavuşturdular. Esir olarak tutulanlar serbest kaldıktan sonra kale içerisinde hakimiyet sağlayıp Belek'in evini ele geçirdiler. Bölgede bulunan Müslüman askerler bu olayı duyunca kaçışmaya başladılar. Joscelin gizlice Keysun'a hareket edip buradan da kral ve diğer esir tutulanlara yardım etmek için asker toplamak adına Antakya'ya vardı. Belek ise bu haberleri işittiğinde harekete geçerek beş günlük bir yolculuğun ardından kaleye ulaştı ve saldırıya başladı. Kurdukları mancınıklar ve açtıkları lağımlar sayesinde büyük emirin kulesini devirince Haçlılar endişeye düştü. Galeran, Belek'in yanına gelerek kaleyi tekrar teslim etti. Kral, Galeran ve yeğeni Belek'in hiddetine rağmen hapse atıldı. Joscelin ise onların yardımına gittiği sırada Belek'in kaleyi tekrar ele geçirdiğini öğrendi ve geri dönmek zorunda kaldı⁵⁷.

Urfalı Mateos, Belek'in Halep'e geldikten birkaç gün sonra Menbiç üzerine yürüdüğünü, şehir yöneticisinin Joscelin'den yardım talep edip şehri kendisine vermeyi taahhüt ettiğini bildirmiştir. Her iki tarafın 4 Mayıs 1124 Menbiç yakınlarında mücadelesinde Haçlıların zafer kazandığından bahsetse de Türklerin bir kolunun Maraş kontunun bulunduğu tarafta zafer elde etmesinden sonra Joscelin'in kaçıp Tell Başir'e gittiğini ifade etmiştir. Belek'in, zaferden sonra zırhlı elbisesini çıkardığını, kaleden atılan bir okla ağır yaralandığını ve devletin idaresini İlgazi'nin oğlu Timurtaş'a verdikten kısa süre sonra öldüğünü belirtmiştir⁵⁸.

Fulcherius Carnotensis ise konuyu çok farklı bir şekilde anlatmakta ve detaylı bilgiler sunmaktadır: İlk olarak, kaçış meselesini ele almadan önce, kaynağın içinde yer alan Belek'in gördüğü bir rüyayı anlatmak yerinde olacaktır. Belek, gözlerinin Joscelin tarafından oyulduğunu gördüğü bu rüya üzerine, anlam kazanması için papazlara başvurmuştur. Papazlar, ona, Joscelin'in eline düşmesi durumunda benzer bir olayın gerçekleşeceğini söylemişlerdir. Bu kehanet üzerine Belek, Joscelin'i ortadan kaldırmak amacıyla adamlarını göndermiş, ancak o sıralarda Joscelin esaret hayatından kurtulmuştu⁵⁹.

Uzun süre kalede hapsedilen esirler, kurtulmanın yollarını arayarak güvenli ulaklar aracılığıyla yardım talep ettiler.

⁵³ Anonim Süryani Kroniği, 43-44.

⁵⁴ Anonim Süryani Kroniği, 44-45.

⁵⁵ Süryanî Mihail, *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi*, 73-74.

⁵⁶ Gregory Abûl-Farac, *Abûl-Farac Tarihi*, 2:358.

⁵⁷ Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekâyi-Nâmesi*, 273-274

⁵⁸ Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekâyi-Nâmesi*, 277-278.

⁵⁹ Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi*, 225-226.

Yardım almak için çevrede yaşayan Ermenilerle, çeşitli hediyeler ve yeminler karşılığında anlaşarak destek sağladılar. Elli casus, ticari işler yapmakta olan fakir kimseler olarak giyinip, Urfa'dan gönderilerek uygun bir vakitte kalenin iç kapısına kadar girdiler. O sırada kale muhafızları komutanı, Haçlılarla dost olan biriyle satranç oynamaktaydı. Bu adamlar, kendilerine yapılan haksızlıkları şikâyet etmek için kurnazca yaklaşarak, kınlarından hançerlerini çıkarıp komutanı etkisiz hale getirdiler. Ardından, buldukları mızraklarla mücadeleye devam ederek kral ve diğer esirleri kurtardılar. Bu girişimden sonra kale, Türkler tarafından tekrar kuşatılmış ve giriş çıkışlar engellenmişti.⁶⁰ Kral ve adamları, kendilerini bu durumdan kurtarabilmek için müzakerelere başlayarak, Joscelin'i üç uşağıyla birlikte gizlice kaçırma konusunda anlaşmaya vardılar. Joscelin, ay ışığında düşman hattı arasından geçip, daha önce kararlaştırdıkları işaretle yüzüğünü krala, adamlarından biri aracılığıyla gönderdi. Gündüz yerine gece vakti gizlice ilerleyen Joscelin, Fırat Nehri'ne ulaştığında yalın ayak kalıp sandal olmadığından, iki deri çantayı hava ile doldurarak kendisini nehre bırakıp kıyıya ulaştı. Bu yolculuğun sonunda yorgun ve aç düşen kont, uşaklarından birine civarda birilerini aramasını ve bedeli karşılığında ekmek almasını söyledi. Ardından uykuya yenik düşüp bir ceviz ağacının altına gizlenerek üzerini de çalılarla örterek uyudu. Uşağı, kuru incir ve üzüm taşıyan köylü bir Ermeniye Joscelin'in yanına getirdi. Köylü, Joscelin'e yaklaşarak onu tanıdı. Joscelin başlangıçta kendisini inkâr ettiyse de köylünün ısrarı üzerine, düşmanın durumdan haberdar olmaması gerektiğini belirterek, Harput'taki zindandan kurtulduğunu söyledi. Ardından, köylüye Tell Başır'e yol göstermesi karşılığında toprak vereceğini belirtti. Köylü ise bu teklifi kabul etmedi. Zira daha önce Joscelin'in kendisine yardım edip ekmek verdiğini hatırlayarak karşılık beklemeden güvenli bir şekilde yönlendireceğini ifade etti. Köylü ailesini de alarak yola koyuldu. Joscelin, köylünün eşeğine binip yanında onun küçük çocuğunu götürdü. Yolda çocuğun ağlamasından rahatsız olan Joscelin, bir an için çocuğu atmaya düşündü fakat köylünün kızacağını bildiğinden bu duruma katlanarak yoluna devam etti. Yolculuklarının sonunda Tell Başır'e vardıklarında sevinçle karşılandılar. Joscelin, köylüye değerli ödülleri verdikten sonra, bir çift öküz hediye etti⁶¹.

Joscelin, burada uzun süre kalmayarak Antakya'ya ve ardından Kudüs'e doğru yol aldı. Tanrı'ya minnet borcunu ödemek amacıyla, esaret hayatının hatırası olarak iki zinciri Calverin Tepesi'ne asıp bağışta bulundu. Bu zincirlerden biri altın, diğeri ise gümüşlendi. Diğer taraftan kral, yeniden esir düşüp Kudüs ordusu ile birlikte Harput'a, Belek'in kalesine doğru ilerledi. Antakya üzerinden Tell Başır'e vardıklarında, kalenin tekrar Türkler tarafından ele geçirildiğini öğrenince, Halep'e doğru yürüdü. Dört gün süren kuşatmadan sonra Haçlılar yaşadıkları açlık nedeniyle geri çekilip memleketlerine döndüler. Joscelin ise Antakya'da kalmaya devam etti.⁶²

Diğer taraftan, konunun başına dönecek olursak, Belek kalenin teslim edilmesini istemişse de kaledekiler buna yanaşmadılar. Bunun üzerine Belek, kalenin yıkılmasını sağladı. Durum böyle olunca, kral ve adamları Belek'in merhametine sığınıp teslim oldular. Belek, esirlerden kralı, Galeran'ı ve yeğenini bağışladı ve onları Harran'a götürdü⁶³.

Willermus, Fulcherius Carnotensis'in aktardığı olaya benzer bir durumu anlatmaktadır. II. Baudouin ve kalede bulunan diğer kontların esir alınması, bölgedeki Ermeniler tarafından duyulunca, aralarından ellisi keşiş giysilerini giyip, kısa kılıçlarını gizleyerek kendilerine uygulanan zulümden dolayı şehrin idarecisine durumu bildirmeyi planladılar. Bir kısmı da az miktarda mallarıyla şehre esnaf olarak geldiklerini belirttiler. Şehre girdiklerinde gizledikleri kılıçları kullanarak karşılıklarına çıkanları etkisiz hale getirip kralı ve kontları zincirlerinden kurtardılar. Kral, Joscelin'i kendisine ve arkadaşlarına yardım göndermesi için görevlendirmeye karar verdi. Ancak bu hareket civardaki Türkler tarafından duyuldu ve Belek, şehre gelene kadar giriş çıkışları engellemek amacıyla kaleye yöneldiler. Joscelin ise yanında üç kişiyle yola çıktı. İki kişi onunla kalırken diğeri kaçışını bildirmek için geri dönecekti ve öyle de oldu. Kral, yardımın gelmesini beklemek üzere tahkimat kurdu. Olaylar gelişirken gece vakti Belek, rüyasında Joscelin'in gözlerini çıkardığını gördü ve onu ortadan kaldırmak için adamlar gönderdi. Ancak bu durumdan haberdar olduktan sonra bunlar geri dönüp olan biteni anlattılar. Belek hemen kaleye gelerek kuşatma başlattı. Müzakereciler aracılığıyla Belek ile II. Baudouin arasında bir görüşme gerçekleştirildi ve şehri teslim etmesi halinde Urfa'ya kadar güvenli bir şekilde ulaşabileceği bildirildi. Ancak II. Baudouin bunu kabul etmeyince Belek, kuşatmayı şiddetlendirdi, mancınıklar kurarak ve kuleleri yıkmak için tüneller kazdırarak şehri daha da zor duruma soktu. Ahşapları ateşe vermek suretiyle kulenin çökmesini sağladı. Kral, kulenin yıkılmasından endişelenerek koşulsuz şekilde şehri Belek'e teslim etti. Kral ve Galeran'ın hayatları bağışlanarak Harran'a gönderildiler ve burada hapsedildiler.⁶⁴

Willermus, Joscelin'in kaçışını aktarırken, yanındaki az sayıdaki adamla birlikte iaşe sıkıntısı çekerek Fırat Nehri'ne ulaşmaya çalıştıklarını ve tulumlarını hava ile doldurup iplerle bağlayarak nehrin ötesine geçtiklerini belirtir. Kısa süre sonra

⁶⁰ Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi*, 224-225.

⁶¹ Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi*, 226-229.

⁶² Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi*, 229-230.

⁶³ Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi*, 231.

⁶⁴ Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II*, 207-210.

aç, susuz ve yalın ayak şekilde Tell Başir'e ulaşan Joscelin, burada yanına maiyetini alarak Antakya'ya gitmiştir. Patrik Bernhard'ın tavsiyesiyle Kudüs'e doğru yola çıkan Joscelin, başlarından geçen felaketi olduğu gibi anlatıp yardım çağrısında bulunmuştur. Krallığın halkı toplanarak kuvvetlerini yanına alıp ilk olarak Antakya'ya, ardından Tell Başir'e gelmişlerdir. Ancak burada kralın tekrar esir edildiği haberini alıp, herkesin kendi topraklarına dönmesi kararlaştırılmıştır. Halep'e geçerken etrafı tahrip etmişlerdir. Ordunun krallığa ait kısmı İskitopolis bölgesi üzerinden ilerleyip, Ürdün'de dağınık haldeki düşmana saldırarak zafer elde etmiş, çok sayıda erkek ve kadın ile birlikte kendi topraklarına geri dönmüşlerdir⁶⁵.

Belek'in ölümü ile ilgili olarak, Menbiç şehrini kuşattıktan sonra şehrin valisini idam eden Joscelin, komşu şehirde daha güçlü bir düşmanla karşılaşacağını düşünerek ordusunu toplayıp hareket etti. İki taraf karşılaştığında Joscelin tesadüfen Belek'i öldürdü. Bu mücadeleyi Haçlılar kazanıp, zaferlerini haberciler aracılığıyla önce Antakya'ya, ardından çevreye yaydılar⁶⁶.

İbnü'l-Esîr, konuya dair net bir bilgi sunmazken, Haçlıların hile yoluyla bazı askerleri kendi safına çekip kaleyi ele geçirdiklerini ve Kral II. Baudouin'in gece vakti bir deve bulup ülkesine döndüğünü belirtmektedir. Ancak Belek'in tekrar gelip kaleyi geri aldığına da yer vermektedir. Bu durumdan, İbnü'l-Esîr'in Joscelin'in kaçıışı ve kralın tekrar esir tutulması hakkında herhangi bir bilgi vermediği anlaşılmaktadır. Belek'in ölümüyle ilgili olarak ise, Menbiç'te Haçlılarla mücadele ederken kaleden atılan bir okla 7 Mayıs 1124'te öldüğü ve yerine Timurtaş'ın geçtiği ifade edilmektedir.⁶⁷

İbnü'l-Adîm, Harput'ta kuyuda ya da sarnıçta esir tutulan Kral II. Baudouin, Joscelin, Galeran, Tankred'in kız kardeşinin oğlu, II. Baudouin'in kız kardeşinin oğlu ve diğer esirlerin, kalede bazı kişilerle münasebet kurarak özgürlüklerine kavuştuklarını belirtmektedir. Bu kişiler, kalede saldırıya başlayarak kalesi ele geçirdikten sonra II. Baudouin'in kaleden ayrılma niyeti olmadığı için Joscelin'in çıkması konusunda anlaşmışlardır. Joscelin, Haçlı kuvvetlerini toparlayıp kendilerini kurtarana kadar hiçbir şey yememeye, içmemeye ve elbiselerini değiştirmemeye söz vererek ayrılmıştır. Belek, bu gelişmeleri duyduğunda Harput'u kuşatıp 23 Haziran 1123'te ele geçirmiştir. Kendisine nankörlük yapan ve kalan Haçlıları öldüren Belek, esirlerin özgürlüklerine izin vermemiş ve II. Baudouin, Galeran ve II. Baudouin'in kız kardeşinin oğlunu Harran'a gönderip hapsi atmıştır. Joscelin ise Kudüs'e ulaştığında yardım çağrısında bulunmuş ve harekete geçerek Tell Başir'e geldiğinde kalenin tekrar düştüğünü öğrenmiştir. Bu gelişme üzerine Halep civarını talan etmiş, insanları öldürmüş ve bazılarını esir almıştır⁶⁸.

Belek, Mart/Nisan 1124'te Menbic tarafına yönelmeden önce, Harran'da esir tutulan Kral II. Baudouin ve diğer esirleri Halep Kalesi'ndeki hapisaneye nakletmiştir. Ardından Menbiç hâkimi Hassan b. Gümüştekin'e karşı tutumunu değiştiren Belek, amcası İlgazi'nin oğlu Timurtaş'ı Menbic'e sevk edip Hassan'ı yakalamasını istemiştir. Timurtaş, Menbic'e girdiğinde Hassan yakalanmış, üzerine dikenler batırılarak işkence edilmiş ve ardından Palu'daki hapisaneye gönderilmiştir. Ancak Hassan'ın kardeşi teslim olmamış, Joscelin'e haber göndererek yardım etmesi durumunda şehri kendisine vereceğini bildirmiştir. Bunun üzerine Joscelin, on bin kişilik bir ordu toplayarak harekete geçmiştir. Belek, Joscelin'in hareketini öğrenince ona karşı harekete geçmiş ve 5 Mayıs 1124'te iki taraf karşılaşmıştır. Müslümanlar zafer kazanmış, Haçlılar bozguna uğrayıp geri çekilmiştir. Belek, esirleri tutsak edip 6 Mayıs sabahı öldürmüştür. Menbiç'i ele geçirmek için uygun mancınık yeri aradığı sırada kaleden atılan bir okla yaralanmış ve orada hayatını kaybetmiştir. Halep'e götürülüp defnedildikten sonra, 7 Mayıs'ta Timurtaş Halep'e gelerek şehre hâkim olduğunu halka duyurmuştur⁶⁹.

İbn Kalânîsi'ye göre, Kral II. Baudouin, Joscelin ve Haçlı komutanları, Harput Kalesi'ndeki diğer esirlerle birlikte bir hile düzenleyerek kaleyi ele geçirmişlerdir. Ancak, II. Baudouin'in kaleden kaçmayı başardığı ve onu yakalamayı başaramadıkları belirtilmiştir. Bu olay üzerine Belek, durumu öğrenerek Harput'u ele geçirmeye kadar kuşatmıştır⁷⁰.

Azîmî'ye göre, 28 Temmuz 1123'te tutsaklar harekete geçerek II. Baudouin'i kurtarmayı başarmışlardır. Joscelin, kıyafet değiştirip kaleden çıktıktan sonra asker toplamaya başlamış, el-Bare piskoposunun da aynı gece kaleden kaçtığı belirtilmiştir. Belek, bu durumu öğrendiğinde hızla şehri ele geçirip tutsakları tekrar büyük kuyuya hapsedmiştir. Joscelin, kuvvetlerini toplayıp Halep dışına geldiğinde Belek'in kaleye dönme niyetini öğrendiği için ümitsiz bir şekilde geri dönmüştür. Belek'in ölümü ile ilgili bilgiler ise İbnü'l-Adîm'de anlatılanlara benzer şekilde aktarılmaktadır⁷¹.

⁶⁵ Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II*, 211-212.

⁶⁶ Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II*, 245-246.

⁶⁷ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, 9:43.

⁶⁸ Kemâlüddin İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb*, 160-162.

⁶⁹ Kemâlüddin İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb*, 165-167.

⁷⁰ İbn Kalânîsi, *Şam Tarihinde Zeyl*, 88.

⁷¹ Azîmî, *Azîmî Tarihi*, 58.

II. Baudouin'in Özgürlüğü Karşılığında Ödenen Fidyeye Verilen Rehineler

Belek'in ölümünün ardından idareyi devralan Timurtaş, Halep'teki önemli mevkilerde görev değişiklikleri yaptıktan sonra, Kudüs Kralı II. Baudouin'e ait hazine ve bölgesine yönelik çıkarları nedeniyle onu serbest bırakmıştır. Zaten, Belek'in aksine, Timurtaş'ın daha rahat bir şekilde hareket ettiği kaynaklardan anlaşılmaktadır⁷². Kralın serbest bırakılmasıyla ilgili olarak, İbnü'l-Adîm ve Urfalı Mateos dışında diğer kaynaklar bu konuya ayrıntılı bir şekilde değinmemiştir.

Anonim Süryani Kroniğinde, Kudüs Kralı II. Baudouin'in özgürlüğü ve Galeran'ın ölümüyle ilgili bir başlık bulunmakla birlikte, bu konunun içeriğine dair herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Ancak, Ekim 1124'te Haçlı kontlarıyla birlikte Halep'i kuşattığına dair bir bilgi mevcuttur⁷³. Bir diğer Süryani müellifi olan Mihail ise, Belek'in ölümünden sonra Timurtaş'ın, Kudüs Kralı II. Baudouin'i 100.000 dinar karşılığında özgürlüğe kavuşturduğunu belirtmektedir⁷⁴. Benzer şekilde Gregory Abûl-Farac de Belek'in ölümünden sonra yerine geçen Timurtaş'ın, 100.000 dinar mukabilince Kral II. Baudouin ve yeğenini serbest bıraktığını, her ikisinin de Kudüs'e döndüklerini yazmaktadır⁷⁵.

Urfalı Mateos, Halep'te esir olarak tutulan Kral II. Baudouin, Galeran ve kralın yeğeninden bahsetmektedir. Kraliçe Morfiia ve Joscelin'in Timurtaş ile başlattıkları münasebetler sonucunda, kralın kızı ve Joscelin'in oğlu ile beraber diğer on beş kişinin rehine olarak gönderilip, 100.000 dahekan karşılığında kralın serbest bırakıldığını ve Antakya'ya gelerek sevinçle karşılandığını belirtmektedir. Ancak Mateos, Galeran ve kralın yeğeninin Timurtaş tarafından öldürüldüğünü de eklemektedir⁷⁶.

Fulcherius, Kral II. Baudouin'in fidyesine değinmemekle birlikte, 29 Ağustos 1124 tarihinde, on altı aylık esaretinin ardından özgürlüğüne kavuştuğundan bahsetmektedir. Ancak, verilen rehineler nedeniyle kralın tam anlamıyla özgürlüğüne kavuşmadığını da vurgulamaktadır⁷⁷. Willermus, ayrıntılı bilgi sunmasa da II. Baudouin'in fidye ve rehin verme sözüyle özgürlüğüne kavuştuğunu belirtmektedir. Ayrıca, 100.000 mikhele fidye ödemeyi taahhüt ettiğini yazmaktadır. Kralın bu fidyeyi toplayabilmesi için istişarelerde bulunulduktan sonra, Halep'in kuşatılması önerilmiştir. Böylelikle, şehirdeki esirlerin geri verilmesi ve fidyenin ödenmesi için gerekli tutarın sağlanacağı düşünülmüştür. Ancak, kuvvetler şehir kuşatılmasına rağmen başarılı olamamış ve Antakya'ya geri çekilmiştir. İki yıl sonra ise Kral, Kudüs'e gitmiştir⁷⁸. Rehinelerin durumunda ise bir değişiklik olmamıştır⁷⁹.

Kral II. Baudouin'in serbest kalma süreci ile ilgili en ayrıntılı bilgiler İbnü'l-Adîm'de yer almaktadır. Haziran 1124'ün ortalarında, esir durumda olan Kral II. Baudouin ile Timurtaş arasında, Azaz, Esarib, el-Cezr, Kefetâb ve Zerdana bölgelerinin Timurtaş'a teslimi ve 20 bin altın peşin olmak üzere toplamda 80 bin altın fidye karşılığında serbest bırakılması konusunda bir anlaşma sağlanmıştır. Ayrıca, Dübeyş b. Sadaka'nın halka karşı düzensiz tutumlarıyla ilgili olarak bir düzenlemeye gidilmiş ve bu konuda uzlaşmıştır. Kral II. Baudouin, bu şartlara bağlı kalacağına dair ant içmiştir. Anlaşma için arabuluculuk yapan kişi, Emir Ebu'l-Asâkir Sultan b. Munkiz'dir. Anlaşma uyarınca, Kral II. Baudouin'in çocukları ve kız kardeşinin çocukları rehine olarak alınmış ve Halep'e gönderilmiştir. Kral II. Baudouin, zincirlerinden kurtulduktan sonra, Timurtaş'ın düzenlediği eğlenceye katılmış, yemek ve içki ikramı yapılmıştır. Timurtaş, krala hükümdarlık giysilerini giydirmiş, başına altın bir başlık yerleştirmiş ve esir olarak yakalandığı gün alınan atını da kendisine vermiştir. Kral, 19 Haziran 1124'te serbest kalmıştır⁸⁰.

Kral özgürlüğüne kavuştuktan sonra patrik ile görüşmüş ve anlaşmayı bozmuştur. Hatta kral serbest kalmasının ertesinde müttefik kuvvetlerini oluşturup 8 Ekim 1124'te Halep'e saldırmıştır⁸¹. Haçlıların Halep kuşatmasını bertaraf eden halk, bu konuda yardım için Aksungur el-Porsuki'ye başvurmuştu. Aksungur, Mart 1125'te Halep'ten ayrılıp 15 Mart'ta Şeyzer'e vardı. Burada, Munkizi ailesine ait Haçlı çocuklarını 80 bin altına sattı. Bir süre sonra, 22 Mayıs'ta Azaz'da Haçlılarla karşı

⁷² Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1118-1146)*, 2:53.

⁷³ Anonim Süryani Kroniği, 46-47

⁷⁴ Süryanî Mihail, *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi*, 74.

⁷⁵ Gregory Abûl-Farac, *Abûl-Farac Tarihi*, 2:358.

⁷⁶ Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekâyi-Nâmesi*, 278-279.

⁷⁷ Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi*, 249.

⁷⁸ Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II*, 251-252.

⁷⁹ Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi*, 251.

⁸⁰ Kemâlüddin İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb*, 168-169; Rehinelerden kralın 4 yaşındaki kızı Joveta, Joscelin'in 11 yaşındaki oğlu II. Joscelin ve diğer ileri gelenlerinin çocuklarının oluşturduğu on iki kişi idi. Bu grup 20 bin ön ödeme olan fidyeyi beraberinde getirince 30 Ağustos 1124 tarihinde kral tamamen serbest kalıp Antakya'ya gitti. Bkz.: Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1118-1146)*, 2:55; Joveta'nın rehinlikten döndükten sonra rehinlik döneminde tecavüze uğradığı bundan dolayı hiçbir baronun onla evlenmemesinden ötürü manastırda rahibe olduğu bilgisi mevcuttur. Bkz.: Ernoul, *Ernaul Kroniği Haçlı Seferleri Tarihi (Selahaddin Eyyubi ve Kudüs'ün Fethi)*, çev. Ahmet Deniz Altunbaş, (İstanbul: Kronik Yayınları, 2019), 22.

⁸¹ Detaylı bilgi için bkz.: Kemâlüddin İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb*, 170-172.

karşıya gelen Aksungur, ağır bir yenilgi aldı ve geri çekilip Halep'e döndü⁸². Urfalı Mateos, Azaz yenilgisinin ardından Aksungur'un, Kral II. Baudouin'in kızı ile Joscelin'in oğlunu Caber Kalesi'ne nakledip ardından Musul'a gittiğini yazmaktadır⁸³. Willermus, Kral II. Baudouin'in kızının, zaferden elde ettiği gelir ve arkadaşlarının topladığı yardımlarla rehin olarak verilen kızın fidyesini ödeyip serbest bırakıldığını, ardından Antakya'dan ayrılıp Kudüs'e gittiğinden bahsetmektedir⁸⁴. Fulcherius da aynı bilgileri vermektedir⁸⁵. Azîmî, Timurtaş'ın Munkizioğulları'nın aracılığıyla Kral II. Baudouin'i serbest bıraktığını belirtmektedir⁸⁶.

Sonuç

II. Baudouin, ilk esaret sürecinde, Kudüs Krallığı'nın hakimiyet sahasını genişletmek amacıyla giriştiği Harran mücadelesinde esir düştü ve bu süreçte kendi dindaşları tarafından yalnız bırakıldı. I. Haçlı Seferi'nin başarılı olmasında Müslümanlar arasındaki iç çatışmaların etkisi büyük olsa da tam bir birlik sağlanamamıştı. II. Baudouin'in ilk serbest bırakılma süreci de bu duruma bağlıydı; onu esaret altında tutan Emir Çavlı, Sultan Muhammed Tapar'ın müdahalesinden çekindiği için II. Baudouin'den fidye almanın yanı sıra askeri destek de talep etmişti. Fidyesi ödendikten sonra serbest bırakılan II. Baudouin, siyaset sahnesine dönerek Kudüs Krallığı'nın yönetimini üstlendi.

Kudüs Krallığı dönemiyle birlikte ikinci esaret sürecine baktığımızda, Yakın Doğu'da onun kadar aktif bir Haçlı lideri kalmamıştı ve bölgedeki Haçlı liderliği büyük ölçüde II. Baudouin'in varlığına dayanıyordu. Bu dönemde Müslümanlar aralarındaki birlik ve beraberliği yeniden kurarak Haçlılara karşı başarılı bir mücadele yürütmeye ve bölgedeki hakimiyeti yeniden sağlamaya başlamışlardı; II. Baudouin'in ikinci esareti bu durumun etkilerini açıkça göstermektedir. Onun esaret hayatında neler yaşadığı tam olarak bilinmese de fidye karşılığında özgürlüğüne kavuşması, onun dönemin siyasi dengelerindeki önemini vurgulamaktadır.

İkinci esaret sürecinde Belek'in ölümünün ardından yönetimi devralan Timurtaş, II. Baudouin'den hem fidye talep etmiş hem de stratejik öneme sahip bazı şehirleri ele geçirmiştir. Kendisini güvence altına almak isteyen Timurtaş, ayrıca rehine olarak II. Baudouin'i serbest bırakmış ve böylece bölgedeki nüfuzunu artırmayı hedeflemiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

Altan, Ebru. *Antakya Haçlı Prinkepliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*. Ankara: TTK. Basımevi 2022.

Anonim *Süryani Kroniği*. Çeviren İhan Aslan. İstanbul: Post Yayıncılık, 2019.

Azîmî. *Azîmî Tarihi: Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler (H. 430-538 – 1038/39 – 1143-1144)*. Çeviren Ali Sevim. Ankara: TTK. Basımevi, 2006.

Demirkent, Işın. *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118)*. C. 1. Ankara: TTK. Basımevi, 2013.

Demirkent, Işın. *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1118-1146)*. C.2. Ankara: TTK. Basımevi, 1994.

Deniz, Rahime. "Antakya Haçlı Prensligi Tarihi (1119-1161)". Doktora Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, 2020.

Edgington, Susan B. *Albert of Aachen: Historia Ierosolimitana - History of the Journey to Jerusalem*. Oxford: Clarendon Press, 2019.

Ernoul. *Ernaul Kroniği Haçlı Seferleri Tarihi (Selahaddin Eyyubi ve Kudüs'ün Fethi)*. Çeviren Ahmet Deniz Altunbaş, İstanbul: Kronik Yayınları, 2019.

Fulcherius Carnotensis. *"Kutsal Toprakları Kurtarmak" Kudüs Seferi*. Çeviren İlcan Bihter Barlas, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2009.

Gölgesiz Karaca, Sevtap. *Kudüs Haçlı Krallığı Siyasî Tarihi (1099-1187)*. Ankara: TTK. Basımevi, 2020.

Gregory Abû'l-Farac. *Abû'l-Farac Tarihi*. Çeviren Ömer Rıza Doğrul. C.2. Ankara: TTK. Basımevi, 1999.

İbn Kalânîsî. *Şam Tarihinde Zeyl (I. ve II. Haçlı Seferleri Dönemi)*. Çeviren Onur Özatağ, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.

⁸² Kemâlüddin İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb*, 177.

⁸³ Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekâyi-Nâmesi*, 284.

⁸⁴ Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II*, 254-255.

⁸⁵ Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi*, 257.

⁸⁶ Azîmî, *Azîmî Tarihi*, 58.

- İbnü'l-Esîr. *İslâm Tarihi: el-Kâmil Fi't-Tarih*. Çeviren Abdülkerim Özeydin vd. C. 8-9. İstanbul: Hikmet Neşriyat, 2008.
- Kemâlüddin İbnü'l-Adîm. *Zübdetü'l-Haleb Min Târîhi Haleb'de Selçuklular (H.447-521: 1055-1127)*. Çeviren Ali Sevim. Ankara: TTK. Basımevi, 2014.
- Özeydin, Abdülkerim. *Sultan Muhammed Tapar Devri Selçuklu Tarihi (498-511/1105-1118)*. Ankara: TTK. Basımevi, 1990.
- Runciman, Steven. *Haçlı Seferleri Tarihi*. Çeviren Fikret İşıltan. C.2. Ankara: TTK. Basımevi, 2019.
- Sevim, Ali. *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*. Ankara: TTK. Basımevi, 2000.
- Süryanî Mihail. *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi İkinci Kısım (1042-1195)*. Ankara: TTK. Basılmamış Nüsha, 1944.
- Tokuş, Ömer. "Ukayliler'in Siyasî Tarihi". Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2013.
- Urfalı Mateos. *Urfalı Mateos Vekâyi-Nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*. Çeviren Hrant D. Andresyan. Notlandırılan Edouard Dulaurer ve M. Halil Yinanç. Ankara: TTK. Basımevi, 2019.
- Usame ibn Munkız. *Kitâbu'l-İ'tibâr (İbretler Kitabı)*. Çeviren Yusuf Ziya Cömert, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2008.
- Willermus Tyrensis. *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II Kudüs'ün Zaptından Urfa'nın Fethine (1099-1143)*. Çeviren Ergin Ayan. Ankara: Gece Kitaplığı, 2018.